

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються педагогічні умови підготовки іноземних студентів-медиків у процесі вивчення української мови. Доведено, що саме гуманітарна підготовка є вагомим складовим процесом формування особистості майбутнього лікаря. Кожна з педагогічних умов спрямована на створення навчально-пізнавального середовища, мотивування іноземних студентів до розширення світогляду, формування мотиваційного компонента, удосконалення знань іноземних студентів шляхом використання інноваційних педагогічних технологій, розвиток аналітичних умінь на основі міждисциплінарної інтеграції; організації самоосвітньої діяльності студентів.

Ключові слова: педагогічні умови, гуманітарна підготовка, українська мова, медична освіта, міждисциплінарна інтеграція.

Постановка проблеми. Після здобуття Україною статусу незалежної держави, все більше і більше іноземних громадян виявляють бажання отримувати тут вищу освіту. Сучасна педагогічна наука і практика наполегливо шукають шляхи оновлення та реформування системи підготовки висококваліфікованих іноземних громадян в Україні. В українських вишах значно збільшилася кількість іноземних студентів. Підготовка студентів-іноземців регулюється законодавчими документами: Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. та постановою Кабінету Міністрів України № 136 від 26.02.1993 р. «Про навчання іноземних громадян в Україні» та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що проблему підготовки студентів-іноземців в Україні досліджували Л.Кайдалова, Ж.Черкашина, Т.Шмоніна та ін. Окремі аспекти підготовки майбутніх лікарів розглядали О.Гуменюк, О.Корж, І.Паламаренко, О.Шевченко, О.Яцишина та ін.

У програмних документах щодо мовної та культурної політики Ради Європи акцентується увага на необхідності упровадження в освітні програми іноземних студентів знань про культуру інших країн, стимулювання процесу діалогу культур тощо (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, 2003; Маслов 1997). Науковці розглядають питання покращення навчально-виховної роботи з іноземними студентами (Бусел (Ред.), 2005; Федоренко, 2005), застосування інформаційних технологій у викладанні дисциплін гуманітарного циклу (Лещенко, 2016). Особлива увага звертається на сутність і структуру соціокультурної компетенції іноземних студентів у контексті міжкультурної комунікації (Кушнір, Тверезовська, 2009). Велика увага спрямовується на удосконалення мовної підготовки іноземних студентів-медиків (Лещенко, 2016; Лещенко, 2016; Словник-довідник з професійної педагогіки, 2006).

Актуальність проблеми підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів, її недостатня теоретична та методична розробленість, необхідність розв'язання суперечностей та потреба у вдосконаленні підготовки іноземних студентів під час вивчення української мови зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета статті. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки іноземних студентів у процесі вивчення української мови.

Виклад основного матеріалу. Гуманітарна підготовка іноземних студентів-медиків набуває особливої значущості. Саме вона сприяє входженню іноземців у соціокультурний простір України.

Зараз гуманітарна підготовка майбутніх медиків відбувається у трьох напрямках: морально-етичному; мовному; суспільному.

Дослідження процесу гуманітарної підготовки іноземних студентів актуалізується складністю входження іноземців в українське соціокультурне середовище та необхідністю соціокультурної адаптації іноземних студентів.

Під гуманітаризацією розуміємо загальноосвітню й загальнокультурну підготовку іноземних студентів, формування у них здатності до гуманітарного мислення і гуманітарного бачення проблем, які постають перед лікарями.

Для успішної гуманітаризації навчального процесу необхідно дотримуватися певних умов, які в науковій літературі отримали назву педагогічних умов. Зарубіжні та українські науковці розглядають різні аспекти реалізації педагогічних умов у педагогічному процесі.

Розглянемо поняття «умова». У великому тлумачному словнику за редакцією В.Бусела є декілька визначень цього поняття. До предмету нашого дослідження дотичними є лише декілька: – це необхідні обставина, яка уможливує здійснення чого-небудь або сприяє чомусь; – це обставина, за якою відбувається, реалізується що-небудь; – правило, яке встановлене в тій чи іншій галузі життя та забезпечує функціонування чого-небудь (Великий тлумачний словник української мови, 2005, с. 1506).

Науковці Н.Тверезовська та Л.Філіппова переконані, що умови утворення чередовище, у якому виникають та розвиваються різні явища (Тверезовська, 2009, с. 91). О.Макарушина педагогічні умови трактує як сукупність заходів і факторів, що впливають на усі складові гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків та сприяють реалізації у навчальному процесі інноваційних методик (Макарушина, 2012). Ряд інших науковців (О.Блажук, Т.Гуцан) стверджують, що педагогічні умови є структурною оболонкою педагогічних технологій. У словнику-довіднику з професійної педагогіки укладачі визначають як обставини, від яких залежить та за яких відбувається педагогічний процес професійної підготовки фахівців (Словник-довідник з професійної педагогіки, 2006, с. 243).

Нам імпонує думка О.Яцишиної, яка визначає педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів як особливості освітнього процесу у вищому медичному навчальному закладі, що визначають результати гуманітарної підготовки іноземців, забезпечують шляхи й засоби їх досягнення (Яцишина, 2006, с. 9).

Для досягнення успішного результату гуманітарної підготовки необхідно дотримуватися чотирьох педагогічних умов:

1. Створення навчально-пізнавального середовища під час вивчення української мови для мотивування іноземців до розширення світогляду.

2. Удосконалення знанневої підготовки іноземних студентів у процесі використання інноваційних педагогічних технологій.

3. Спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності та аналітичних умінь іноземних студентів.

4. Організація самостійної діяльності студентів у процесі гуманітарної підготовки.

Реалізація першої педагогічної умови базується на таких процесах як мотивація та мотивування. Мотивація – це сукупність факторів, що заохочують особистість до виконання певних дій «зсередини», мотивування – це зовнішній вплив на особистість. В основі мотивації та мотивування лежить мотив. С.Гончаренко розуміє мотив як спонукальну причину дій та вчинків індивіда. Потреби лежать в основі мотиву (Лещенко, 2016). Процес мотивації науковець розуміє як систему мотивів, стимулів, яка спонукає людину до діяльності у певному напрямку (Лещенко, 2016). Отже, мотивування іноземних студентів-медиків до вивчення української мови вимагає сформованості у них потреби в її вивченні, якими можуть бути:

– бажання вільно спілкуватися з місцевими жителями, з пацієнтами під час практичних занять з профільних клінічних дисциплін;

– прагнення розуміння суспільних процесів і подій (святкування визначних дат, мітинги та ін.);

– особистий інтерес до особливостей життя українського соціуму, його історичного і культурного минулого, нинішнього стану та розвитку.

Свідомість студента має бути спрямована на результати вивчення дисципліни і на способи його досягнення.

Для мотивування студентів-іноземців до розширення світогляду у процесі гуманітарної підготовки використовуємо різні групи мотивів:

- перша група – це соціальні мотиви. Вони реалізують прагнення особистості утвердитись у сім'ї, академії, академічній групі та ін.;
- друга група – це зовнішні мотиви, тобто вимоги батьків, викладачів, поради друзів, одногрупників;
- третя група – це внутрішні пізнавальні інтереси особистості, отримання задоволення від процесу здобуття нових знань;
- четверта група – це прагнення студента отримати ґрунтовні професійні знання.

Саме ці мотиви є внутрішнім поштовхом, який майже не залежить від зовнішніх чинників.

Для здобуття студентами-іноземцями міцних знань з навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» велике значення мають саме соціальні та професійні мотиви. Тому викладач спрямовує свою педагогічну роботу під час гуманітарної підготовки студентів-іноземців на вироблення у них цих двох груп мотивів.

Реалізуючи першу педагогічну умову, для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду викладач створює таке навчально-пізнавальне середовище, під час якого вивчення дисципліни відбувається на засадах принципу професійної спрямованості. Професійна спрямованість є формою міжпредметного зв'язку, якому властивий спеціалізований взаємозв'язок гуманітарних та професійних знань. При цьому професійна спрямованість розглядається як система потреб, мотивів, нахилів, у яких реалізується ставлення студента до своєї майбутньої професійної діяльності.

Головним завданням успішної адаптації студентів-іноземців до життя в Україні та підготовки їх до професійної діяльності є адаптація іноземців до українського соціокультурного простору. На заняттях з «Української мови як іноземної» викладач ставить студентам проблемні запитання, які стимулюють пізнавальну активність студентів, що сприяє засвоєнню нових знань, умінь і навичок; проводить рольові ігри, які моделюють важливі професійні ситуації спілкування з пацієнтами; пропонує презентації; використовує Інтернет-технології для перегляду фільмів, відеофрагментів, навчальних матеріалів, онлайн-курсів та ін.

Студенти-іноземці в оволодінні мовою мають здобути такий рівень комунікативної компетенції, який дозволить їм користуватися українською мовою у медичній галузі професійної діяльності, що передбачає коректне з точки зору норми і стилю, ситуативне та контекстне адекватне користування мовленням як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах професійного спілкування. Володіння українською мовою для медичного спеціаліста стає його значущою особистісною характеристикою, що передбачає здатність вступати до ділової комунікації.

Формування здатності майбутніх фахівців-іноземців вести розмову українською мовою на побутову, загальнокультурну і професійну тематику належить розробленому та впровадженому спецкурсу «Основні аспекти спілкування українською (іноземною) мовою в міжкультурному просторі». Актуальність уведення спецкурсу зумовлюється насамперед необхідністю розширення змісту професійної підготовки майбутніх медиків з метою реалізації нагальної потреби нинішнього і наступних поколінь у відповідній соціальній і культурній компетентності для успішного й конкурентоспроможного життя в умовах об'єднаної Європи та світу в XXI столітті (Шевченко, 2011). Розв'язанню цього завдання забезпечує закладення підвалин культуровідповідності професійної компетентності.

Метою спецкурсу є ознайомлення студентів-іноземців із сучасними надбаннями в царині дослідження багатогранних взаємозв'язків мови і

культури та з культурно зумовленими рисами української мови, а також вироблення навичок інтерпретації культурно-детермінованих аспектів семантики мови. Досягнення цієї мети передбачає взаємопов'язаний комунікативний і соціокультурний розвиток студентів засобами української (іноземної) мови для підготовки їх до міжкультурного спілкування у різноманітних сферах життєдіяльності (Федоренко, 2005).

Саме на заняттях з української мови як іноземної формуються базові механізми іншомовного спілкування й засвоюються знання про культуру країни, мову якої студенти вивчають.

Методами реалізації другої педагогічної умови – удосконалення знаннєвої підготовки студентів-іноземців – є активне застосування дискусій та постановка проблемних запитань, що стимулює студентів до пошуку відповідей, сприяє засвоєнню знань; а також метод проектів, який активізує їхню дослідницьку діяльність.

Протягом усього навчального процесу викладач працює над формуванням особистості, яка вільно почуватиме себе у будь-якій ситуації, яка буде здатною самостійно спрямовувати власні зусилля на розв'язання навчальних та професійних питань, творчо застосовувати набуті знання, уміння й навички. Так актуалізується реалізація третьої педагогічної умови – спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності.

Під інформаційною грамотністю розуміємо вміння визначати джерела інформації та шляхи їх пошуку, здійснювати аналіз отриманої інформації, використовувати результати пошуку для прийняття рішення, розроблення висновків та ін. Інформаційна грамотність передбачає навички роботи з текстом, користування навчально-науковою літературою для підготовки до тієї чи іншої теми, використання новітніх технологій для пошуку, збереження і передачі інформації.

На заняттях з «Української мови як іноземної» викладачі впроваджують інтерактивні технології, використовують рольові та імітаційні ігри, що сприяють формуванню навичок ведення діалогу, полілогу, дискусій, дебатів.

Результативність гуманітарної підготовки іноземних студентів досягається також через їх самостійну діяльність. Студенти самостійно читають книжки про українську культуру, відвідують музеї, галереї, виставки, беруть участь у роботі студентського гуртка. Така самоосвітня діяльність можлива лише при умові сформованості у студента певної бази знань із дисципліни та загально-навчальних умінь і навичок. У такий спосіб відбувається реалізація четвертої педагогічної умови гуманітарною підготовки іноземних студентів, що полягає в організації їхньої самоосвітньої діяльності.

Висновки. Отже, кожна з педагогічних умов спрямована на створення навчально-пізнавального середовища під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна», для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду, формування мотиваційного компонента, удосконалення знаннєвої підготовки іноземних студентів шляхом використання інноваційних педагогічних технологій, розвиток аналітичних умінь на основі міждисциплінарної інтеграції; організація самоосвітньої діяльності студентів.

Список використаної літератури

Бідхія, П.О.(2002). *Про деякі шляхи покращення навчально-виховної роботи з іноземними студентами у процесі викладання курсу «Історія України»,* Матеріали Всеукраїнської конференції. Тернопіль:Укрмедкнига.

Бусел, В.Т. (Ред.)(2005). *Великий тлумачний словник української мови.* Київ, Ірпінь: Перун.

- Кушнір, І. М. (2009). Сутність і структура соціокультурної компетентності іноземних студентів у контексті міжкультурної комунікації. *Мова і культура 12 (III), (128), с. 54–58*. Київ: Видав. дім Дмитра Бураго.
- Лещенко, Т. О. (2016). Інноваційні підходи у викладанні української мови як іноземної. *Мова. Свідомість. Концепт* (с. 250–253). Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького.
- Лещенко, Т. О. (2016). *Удосконалення мовної підготовки іноземних студентів*, Матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Полтава.
- Лощенова, І. Ф. (2004). *Полікультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення іноземних мов*. (PhD dissertation). Київ.
- Макарушина, Е. Н. (2012). *Педагогические условия эффективного применения модели креативной направленности обучения студентов в ВУЗе* Взято з <http://www/science-education.ru/ru/article/view?id=5498>
- Маслов, В.С. (1997). *Теорія і практика культурологічної підготовки слухачів і курсантів*. Київ: Логос.
- Ніколаєв, С. Ю. (Ред.). (2003). *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання*. Київ: Ленвіт.
- Проект концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України. Взято з http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/consult/old/show_bill/2031
- Семакова, Т.О. (2013). Уміння і навички самоосвітньої діяльності : змістове наповнення дефініцій. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*, 3 (4), 151-159.
- Семенов, А.В. (Ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра.
- Тверезовська, Н. (2009). Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*, №3, 90–92.
- Федоренко, Ю.П. (2005). *Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови*. Полтава.

- Шевченко, О. М. (2011). *Культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.
- Шевченко, О. М. (2018). *Форми контролю мовленнєвої компетентності іноземних студентів на заняттях з іноземної мови. ScienceRise: Pedagogical Education, 2(22), 12–1).*
- Шевченко, О. М. (2018). *Формування соціокультурної компетенції майбутнього лікаря*. Матеріали XV Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П.Рудницької. Київ: Талком.
- Шинкарук, В. І. (Ред.). (2007). *Культура. Філософський енциклопедичний словник*. Київ:Абрис.
- Яцишина, О. (2012). *Методичні основи формування соціокультурної компетенції іноземних студентів-медиків в умовах реалізації Болонського процесу. В Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор* (Ч.3, с. 203-207). Ялта.
- Яцишина, О.В. (2006). *Гуманітарна підготовка іноземних студентів у медичних університетах*. Тернопіль.

Elena Shevchenko

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE TRAINING
OF FOREIGN MEDICAL STUDENTS IN THE PROCESS
OF STUDYING THE UKRAINIAN LANGUAGE**

The humanitarian training occupies the significant part in the system of a higher medical education in Ukraine in the present day. The author analyzes the peculiarities of the humanitarian training in the medical academy. It is proved that the humanitarian training is an important component in the formation process of the personality of a doctor.

Using scientific approaches, the pedagogical conditions of the humanitarian training of foreign students - future medical doctors – have been determined. Each of the pedagogical conditions is aimed at the implementation of the previously defined components of the sociocultural competence of foreign medical students, such as: creation of the educational and cognitive environment during the study of

the academic discipline "Ukrainian as a Foreign Language" to motivate foreign students to expand their outlook, to form a motivational component, improvement teaching of the knowledgeable training of foreign students from the Ukrainian language, Ukrainian culture through the use of innovative pedagogical technologies; the direction of humanitarian training of foreign students – future physicians for the development of analytical skills on the basis of interdisciplinary integration and organization of students' self-education activities.

Key words: *pedagogical conditions, humanitarian training, the Ukrainian language, medical education, interdisciplinary integration.*

References

- Bidzilia, P. O. (2002). *Pro deiaki shliakhy pokrashchennia navchalno-vykhovnoi roboty z inozemnymi studentamy u protsesi vykladannia kursu "Istoriia Ukrainy"* [About some ways of improvement of educational work with foreign students in the course of teaching the course "History of Ukraine"], *Materialy Vseukrainskoi konferentsii*. Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].
- Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].
- Fedorenko, Yu. P. (2005). *Formuvannia u starshoklasnykiv komunikatyvnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia inozemnoi movy* [Formation of communicative competence in high school students in the process of studying a foreign language]. Poltava [in Ukrainian].
- Kushnir, I. M. (2009). *Sutnist i struktura sotsiokulturnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv u konteksti mizhkulturnoi komunikatsii* [Essence and structure of sociocultural competence of foreign students in the context of intercultural communication]. *Mova i kultura*, 12(III), (128), 54-58. Kyiv: Vydav. dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- Leshchenko, T. O. (2016). *Innovatsiini pidkhody u vykladanni ukrainskoi movy yak inozemnoi* [Innovative approaches in teaching Ukrainian as a foreign language]. *Mova. Svidomist. Kontsept* (pp. 250-253). Melitopol: MDPU im. B. Khmelnytskoho [in Ukrainian].
- Leshchenko, T. O. (2016). *Udoskonalennia movnoi pidhotovky inozemnykh studentiv* [Improvement of language training of foreign students], *Materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnarodnoiu uchastiu*. Poltava [in Ukrainian].
- Loshchenova, I. F. (2004). *Polikulturene vykhovannia maibutnikh uchyteliv u protsesi vyvchennia inozemnykh mov* [Polycultural upbringing of future teachers in the process of studying foreign languages]. (PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Makarushina, E. N. (2012). *Pedagogicheskie usloviia effektivnogo primeneniia modeli kreativnoi napravlenosti obuchenii studentov v VUZe* [Pedagogical conditions for

- the effective application of the model of the creative orientation of student learning in the university*]. Retrieved from [//www/science-education.ru/ru/article/view?id=5498](http://www/science-education.ru/ru/article/view?id=5498) [in Russian].
- Maslov, V. S. (1997). *Teoriia i praktyka kulturolohichnoi pidhotovky slukhachiv i kursantiv* [The theory and practice of culturological training of listeners and cadets]. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
- Nikolaiev, S. Yu. (Ed.). (2003). *Zahalnoievropeyski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* [European-wide recommendations on language education: study, teaching, evaluation]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
- Proekt kontseptsii movnoi osvity inozemtsiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy* [Draft Concept of Language Education of Foreigners in Higher Educational Institutions of Ukraine]. Retrieved from http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/consult/old/show_bill/2031 [in Ukrainian].
- Semakova, T. O. (2013). Uminnia i navychky samoosvitnoi diialnosti: zmistove napovnennia definitsii [Skills of self-education: content, definitions]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti, nauksi ta vyrobnytstvi*, 3(4), 151-159 [in Ukrainian].
- Semenov, A. V. (Ed.). (2006). *Slovyk-dovidnyk z profesinnoi pedahohiky* [Dictionary of reference on professional pedagogy]. Odesa: Palmira [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. M. (2011). *Kulturolohichni pidkhid u profesiinii pidhotovtsi studentiv muzychnykh uchylyshch* [Culturological approach in the professional training of students of musical colleges]. (Extended abstract of PhD dissertation), Kyiv [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. M. (2018). *Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii maibutnoho likaria* [Formation of sociocultural competence of the future doctor], *Materialy XV Mizhnarodnykh pedahohichno-mystetskykh chytan pamiati profesora O. P. Rudnytskoi*. Kyiv: Talkom [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. M. (2018). Formy kontroliu movlennievoi kompetentnosti inozemnykh studentiv na zaniattiakh z inozemnoi movy [Forms of control of the language competence of foreign students in foreign language classes]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2(22), 12-16 [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. I. (Ed.). (2007). *Kultura. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Culture. Philosophical Encyclopedia Dictionary]. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
- Tverezovska, N. (2009). Sutnist ta zmist poniattia "pedahohichni umovy" [The essence and content of the concept of "pedagogical conditions"]. *Nova pedahohichna dumka*, 3, 90-92 [in Ukrainian].
- Yatsyshyna, O. (2012). *Metodychni osnovy formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii inozemnykh studentiv-medykiv v umovakh realizatsii Bolonskoho protsesu* [Methodical bases of formation of socio-cultural competence of foreign medical students in conditions of realization of Bologna process]. In *Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini: yevropeyskyi vektor* (Ch. 3, s. 203-207). Yalta [in Ukrainian].
- Yatsyshyna, O. V. (2006). *Humanitarna pidhotovka inozemnykh studentiv u medychnykh universytetakh* [Humanitarian training of foreign students at medical universities]. Ternopil [in Ukrainian].